

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ PARLAMENTO EUROPEO EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT EUROOPA PARLAMENT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPÉEN PARLAIMINT NA HEORPA PARLAMENTO EUROPEO EIROPAS PARLAMENTS
EUROPOS PARLAMENTAS EURÓPAI PARLAMENT IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
EURÓPSKY PARLAMENT EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROPAPARLAMENTET

Directoraat-generaal intern beleid van de Unie

Directoraat B: Structuurbeleid en Cohesie

REGIONALE ONTWIKKELING

**De gevolgen van toerisme
voor kustgebieden:
Regionale ontwikkelingsaspecten**

STUDIE

IP/B/REGI/IC/2006-166-Lot 01-C03-SC01

15/04/2008

PE 397.260

NL

Deze studie is uitgevoerd in opdracht van de Commissie regionale ontwikkeling van het Europees Parlement.

Dit document is in de volgende talen gepubliceerd:

- Oorspronkelijke taal: EN
- Vertalingen: DE, FR, PT

De samenvatting is in de volgende talen gepubliceerd:

BG, CS, DA, DE, EL, EN, ES, ET, FI, FR, HU, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, SV

Auteur: CSIL Centre for Industrial Studies
in samenwerking met Touring Servizi *

Verantwoordelijke functionaris: mevrouw Ivana Katsarova
Directoraat B: Structuurbeleid en Cohesie
Europees Parlement
B-1047 Brussel
E-mail: ipoldepb@europarl.europa.eu

Manuscript voltooid in maart 2008

Deze studie is beschikbaar op het Internet:
www.europarl.europa.eu/activities/expert/eStudies.do?language=NL

Brussel, Europees Parlement, 2008

De meningen die in dit document tot uiting worden gebracht komen geheel voor rekening van de auteurs en geven niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van het Europees Parlement weer.

Verveelvoudiging en vertaling voor niet-commerciële doeleinden zijn toegestaan, mits de bron wordt vermeld en de uitgever vooraf in kennis wordt gesteld en een exemplaar krijgt toegestuurd.

* *CSIL*: Silvia Vignetti (coördinator), Federica Givone, Davide Sartori, Alessandro Valenza. *Touring Servizi*: Matteo Montebelli, Angela Amodio. *Auteurs casestudy*: Tomasz Geodecki - *Malopolska School of Public Administration, Cracow University of Economics* (Pomorskie); Stratis Koutsoukos en Catherine Brooks - *ERBEDU, Leeds Business School, Leeds Metropolitan University* (Yorkshire and Humber); Nicolas Gillio, onafhankelijk expert (Guadeloupe); Professor Mario Vale - *University of Lisbon* (Algarve); Alessandro Valenza (Marche).

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ PARLAMENTO EUROPEO EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT EUROOPA PARLAMENT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPÉEN PARLAIMINT NA HEORPA PARLAMENTO EUROPEO EIROPAS PARLAMENTS
EUROPOS PARLAMENTAS EURÓPAI PARLAMENT IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
EURÓPSKY PARLAMENT EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROPAPARLAMENTET

Directoraat-generaal intern beleid van de Unie

Directoraat B: Structuurbeleid en Cohesie

REGIONALE ONTWIKKELING

De gevolgen van toerisme voor kustgebieden: Regionale ontwikkelingsaspecten

STUDIE

Inhoud:

In deze studie is onderzoek gedaan naar de rol van structuurfondsen bij de ondersteuning van interventies in het toerisme in kustgebieden. De structuurfondsen in het algemeen en het Europees fonds voor regionale ontwikkeling in het bijzonder vormen in feite voor KMO's in de toeristenindustrie en voor toeristische activiteiten een belangrijke financieringsbron op Europees niveau. Hoewel het toerisme niet hoog op de agenda staat, en in kwantitatief opzicht slechts een klein percentage van de totale structuurfondsen aan toerisme wordt besteed, zijn de gevolgen in kwalitatief opzicht niet te verwaarlozen, met name in die kustgebieden die in hoge mate afhankelijk zijn van de toeristische sector.

Uit de resultaten van de studie blijkt dat een van de belangrijke effecten hiervan betrekking heeft op aspecten van institutionele opbouw, met name in de nieuwe lidstaten, zoals de verspreiding van participatiepraktijken bij het uitwerken van maatregelen voor de toeristische sector. Een ander belangrijk effect is dat men zich meer bewust is geworden van de noodzaak van een geïntegreerd beleid voor kustgebieden. Dit is belangrijk, met name wat de ecologische duurzaamheidsaspecten van projecten in de toeristische sector betreft. Alle beleidsmakers zijn het erover eens dat de duurzaamheid van een snelgroeiende sector als het toerisme (met name het massatoerisme) in kustgebieden een van de belangrijkste uitdagingen vormt voor de toekomst.

IP/B/REGI/IC/2006-166-Lot 01-C03-SC01

PE 397.260

NL

Samenvatting

Achtergrond

Binnen de toeristische sector is het kusttoerisme qua omvang van de toeristenstroom en inkomensvorming verreweg het belangrijkste. Van alle bestemmingen zijn bij toeristen de kustgebieden het meest in trek. Het Middellandse Zeegebied is de belangrijkste toeristische bestemming ter wereld: volgens schattingen van de Wereldorganisatie voor Toerisme komt een derde van de inkomsten uit het toerisme wereldwijd uit dit gebied.

De meest economieën van lidstaten met een uitgestrekte kustlijn zijn in hoge mate afhankelijk van inkomsten uit mariene activiteiten, zoals het toerisme, de visserij, het vervoer, enz. Het gebruik van de zee voor zulke uiteenlopende doeleinden leidt echter tot een toenemende druk op deze omgeving, met name:

- concurrentie voor het gebruik van de beschikbare ruimte leidt tot conflicten tussen de diverse activiteiten (visserij, diensten, landbouw);
- de natuurlijke ecosystemen waarvan de kustgebieden afhankelijk zijn worden hoe langer hoe meer aangetast, met name door de gevolgen van klimaatverandering;
- er zijn grote seizoensgebonden schommelingen wat betreft bevolking en werkgelegenheid.

Door de toename van toeristenstromen naar de kustgebieden, met name in de vorm van massatoerisme, ontstaat vanuit ecologisch, economisch en maatschappelijk perspectief tegelijkertijd bezorgdheid over de mogelijk negatieve gevolgen voor de regionale ontwikkeling. De structuurfondsen kunnen bij het ontwikkelen en uitvoeren van interventies op het gebied van kusttoerisme bijdragen aan de bevordering van de beginselen van duurzame ontwikkeling.

Doel

Het doel van deze studie is een uitvoerige kwalitatieve analyse te geven van het effect van de uitgaven in het kader van de structuurfondsen op projecten in de toeristische sector in kustgebieden, teneinde aanbevelingen en beleidsrelevante adviezen voor de beleidsmakers te formuleren. De aanpak is gericht op vijf belangrijke aspecten waarvoor de effecten van de structuurfondsen cruciaal kunnen zijn voor het implementeren van succesvolle interventies op het gebied van regionale ontwikkeling. Deze zijn:

- Het ontwikkelen van partnerschappen;
- Het bieden van financiële mogelijkheden;
- Het geven van een nieuwe impuls aan de plaatselijke economie;
- Het verminderen van de seizoensgebondenheid;
- Het bevorderen van ecologische duurzaamheid.

De gebruikte methode hiervoor omvatte een tweevoudige methodologische aanpak:

- het geven van een algemeen overzicht van de sector kusttoerisme en de financieringsmogelijkheden, gebaseerd op het verzamelen en verwerken van de secundaire gegevens uit de omvangrijke literatuur over toerisme, kustgebieden en structuurfondsen;

- analyse van primaire gegevens, verzameld door middel van veldonderzoek en casestudy's. Er zijn zes kustgebieden geselecteerd, waarbij de volgende verplichte criteria in acht zijn genomen:
 - de representativiteit van alle zes macrogebieden;
 - er is ten minste één eilandregio in de steekproef opgenomen;
 - er is ten minste één grensstreek in de steekproef opgenomen;
 - een rechtvaardige balans tussen “convergentie-” en “concurrentievermogen- en werkgelegenheidsregio's”.

Bewijs van het effect van de structuurfondsen op het kusttoerisme

Een opmerkelijke financieringsbron

Toerisme valt in de eerste plaats onder de regionale en nationale bevoegdheden. Op Europees niveau is er geen beleid en zijn er geen financiële instrumenten specifiek gericht op het toerisme. Niettemin maken interventies in het toerisme deel uit van een breder Europees beleid dat op deze sector een aanzienlijk effect kan hebben.

De belangrijkste financiële ondersteuning voor het toerisme is afkomstig uit de structuur- en cohesiefondsen. Tijdens de laatste programmeringsperiode werd een groot aantal interventies vanuit deze fondsen ondersteund, waarbij de ondersteuning vanwege het transversale karakter van deze sector uiteenloopt. De meeste belangrijke toeristische bestemmingen in Europa hebben steun ontvangen via regionale operationele programma's en nationale sectorale operationele programma's. Deze interventies betreffen kleinschalige infrastructuur voor het toerisme, subsidieregelingen voor kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) in de toeristische sector, strandrenovatie, stadsvernieuwing en ondersteuning voor het culturele en artistieke erfgoed.

Effect voornamelijk in termen van institutionele opbouw

Het totale effect van de structuurfondsen op de regionale ontwikkeling levert een gevarieerd beeld op. Kwalitatief gezien hebben deze een positief effect gehad, met name op het punt van institutionele opbouw en het vergroten van de planningscapaciteit. Dit geldt voornamelijk voor de nieuwe lidstaten, die minder gewend waren aan participerende en bottom-upbenaderingen op het gebied van ruimtelijke ordening. In meer kwantitatieve termen is het effect van de structuurfondsen op het kusttoerisme minder duidelijk aan te geven. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- Het toerisme vormt geen prioriteit voor steunmaatregelen in het kader van de structuurfondsen, derhalve wordt er maar een beperkte hoeveelheid financiële middelen aan deze sector toegekend;
- De beleidsprioriteiten van regionale ontwikkelingsplannen zijn slechts in uitzonderlijke gevallen alleen op het kusttoerisme gericht; zij betreffen veeleer het hele toeristische aanbod van de regio;
- Het toerisme is zelden een opzichzelfstaande prioriteit, maar wordt gewoonlijk in verband gebracht met bredere strategieën gericht op het bevorderen van het concurrentievermogen, het diversifiëren van productieactiviteiten in gebieden die zich in een neerwaartse spiraal bevinden, enz.

Wat betreft de soorten interventie ligt de nadruk nog steeds op materiële en infrastructurele investeringen gericht op het uitbreiden van het aanbod aan accommodatie en het verbeteren van de toegankelijkheid van het gebied, in plaats van niet-materiële interventies met betrekking tot dienstverlening, de promotie van het betreffende gebied, of het diversifiëren van het toeristische aanbod in het algemeen. Uit de gegevens lijkt echter een beeld naar voren te komen dat in de nieuwe programmeringsperiode in het algemeen het regionale toerismebeleid meer in de richting gaat van een meer kwalitatieve en geïntegreerde aanpak die gericht is op het verminderen van de aantasting van de kusten en het bieden van een beter uitgewerkt geheel aan activiteiten en vermaak.

Beleid op het gebied van toegankelijkheid en milieubescherming, hoewel niet specifiek op toerisme gericht, kan indirect toch in belangrijke mate bijdragen aan de ontwikkeling van het toerisme.

Het bevorderen van partnerschappen tegen een achtergrond van bestuur op meerdere niveaus

Het bestuurskader in de toeristische sector kenmerkt zich door een uit meerdere niveaus bestaande, multisectorale dimensie. Wanneer er geen geïntegreerde aanpak ten aanzien van ontwerp en planning wordt ingevoerd, bestaat de kans dat er conflicterende maatregelen worden genomen. Dit is vooral duidelijk ten aanzien van het milieu: de bijzondere natuurlijke rijkdom van een regio wordt soms nog steeds gezien als een belemmering voor de commerciële exploitatie van het gebied, en niet als iets waardevols dat in belangrijke mate bijdraagt aan de charme van een bepaalde plek en als zodanig bewaard moet blijven.

De resultaten van de casestudy's benadrukten dat het effect van de structuurfondsen op het ontwikkelen van de partnerschapsbeginselen bij het uitwerken van een beleid voor regionale ontwikkeling in belangrijke mate positief en uiterst relevant is, alhoewel de bottom-upbenadering en het partnerschapsbeginsel in de nieuwe lidstaten minder geïntegreerd zijn dan in de oude lidstaten.

De mate van betrokkenheid van de actoren is duidelijker merkbaar in de upstream-activiteiten rond het ontwerpen en plannen dan in de tenuitvoerlegging en de uitvoeringsmechanismen. Dit zorgt er gewoonlijk voor dat de planning meer vanuit een kortetermijnperspectief plaatsvindt, hetgeen niet bevorderlijk is voor de dialoog en een duidelijke uitwisseling van beleidsvisies, terwijl er wel successen worden geboekt wanneer de rol van de actoren in alle beleidsfasen meer proactief en relevant is.

Wat het type actoren betreft, kan worden vastgesteld dat de plaatselijke openbare instanties in kustgebieden de meest actieve rol spelen in partnerschappen op het gebied van kusttoerisme. Gewoonlijk zijn de regionale en plaatselijke openbare instanties, de particuliere sector en milieuorganisaties bij partnerschappen betrokken. Voor een meer innovatieve benadering van het kusttoerisme is ook de betrokkenheid noodzakelijk van milieuorganisaties, vertegenwoordigers uit de productiesectoren die met de zee te maken hebben, deskundigen en actoren uit de culturele sectoren en de wetenschappelijke wereld voor zover deze bij mariene activiteiten belang heeft.

Hefboomeffect op particuliere fondsen nog steeds gering

In de Doelstelling 2-regio's wordt gemiddeld het grootste deel van de totale projectkosten door nationale bijdragen gedekt; in de Doelstelling 1-regio's daarentegen leveren de EU-fondsen een belangrijke bijdrage aan de cofinanciering van projecten in de toeristische sector. Alleen in geval van infrastructuurprojecten, die echter gewoonlijk vallen onder interventies op het gebied van vervoer en milieu of onder maatregelen voor het herstellen en exploiteren van het artistieke en culturele erfgoed, is het EU-cofinancieringsaandeel het grootst.

De participatie van de particuliere sector is nog steeds van weinig betekenis. Voor de meeste plaatsen is het aantrekken van financiering uit de particuliere sector voor projecten op het gebied van toerisme tot nu toe nogal problematisch geweest.

De particuliere sector ziet overheidssteun voornamelijk als een middel om in de particuliere investeringsbehoeften te voorzien. In het geval van andere belanghebbenden, wordt bij de

uitwerking van de interventies alleen rekening gehouden met een bijdrage voor de bevordering van een specifiek doel, hoewel een gezamenlijke inspanning om een bepaalde regio aantrekkelijker te maken een minder gefragmenteerd kader van interventies zou kunnen ondersteunen.

Uit de resultaten van de casestudy's blijkt dat in het geval van directe steun aan ondernemingen, het selectieproces van investeringsprojecten die voor cofinanciering in aanmerking komen niet objectief was en de voorkeur daarbij uitging naar de verwerkende industrie, soms ten koste van de dienstensectoren. Voorts is de participatie van particuliere ondernemingen in de nieuwe lidstaten tot nu toe gering geweest, wat deels wordt veroorzaakt door het beperkte aantal samenwerkingsverbanden tussen toeristische ondernemingen.

Voor een meer strategische benadering zouden er inspanningen moeten worden verricht om ervoor te zorgen dat ondernemers en de particuliere sector zichzelf meer als investeerders gaan zien dan alleen als begunstigden van overheidssteun. Een belangrijke uitdaging in de publiek-private samenwerking is het zoeken naar duurzame en effectieve manieren om particuliere investeerders daartoe te stimuleren.

De heropleving van de plaatselijke economie

Het is nog te vroeg om het effect van de structuurfondsen op de regionale groei in kustgebieden voor de periode 2000-2006 te kunnen bespreken. Over het algemeen is het effect op de groei afhankelijk van de kenmerken van de onderzochte regio. Waar kusttoerisme samenvalt met regionaal toerisme zijn de structuurfondsen in hoge mate effectief voor de economie. Zoals algemeen wordt erkend geeft met name de stijging van het besteedbare inkomen een belangrijke impuls aan de vraag naar kusttoerisme en om die reden zou het positieve effect van de structuurfondsen indirect, via de kant van de vraag en niet zozeer via het aanbod, een positief effect kunnen hebben op het kusttoerisme. Een goede planning en een goed beheer hebben ook invloed op het effect van de structuurfondsen op de groei: hoe meer het mechanisme van financiering via de structuurfondsen in de administratieve capaciteit van een regio is geïntegreerd, hoe groter het effect op de regionale groei.

Uit de resultaten van de casestudy's kwam ook naar voren dat de interventies in het kusttoerisme de werkgelegenheidsdynamiek dankzij de banen die hierdoor worden gecreëerd in positieve zin beïnvloeden. In geval van in verval geraakte plattelands- en industriegebieden in het achterland, zou het kusttoerisme arbeidskrachten uit de in verval geraakte sectoren kunnen aantrekken. Een belangrijke kwestie die echter aan de orde moet worden gesteld heeft betrekking op de aard van de nieuwe banen die door het toerisme in de kustgebieden worden gecreëerd. De ontwikkeling van het toerisme wordt gekenmerkt door een hoog percentage seizoensgebonden deeltijdbanen en in het algemeen flexibele arbeidsomstandigheden. Het zijn vooral jongeren en laagopgeleide werknemers die van de arbeidskansen in het toerisme profiteren (als ober, kok, barman, animator, promotor, sportinstructeur). Tegen deze achtergrond worden de structuurfondsen ook ingezet om de kwaliteit van de werkgelegenheid in de toeristische sector te verbeteren, omdat de plaatselijke beleidsmakers hieraan groot belang hechten.

Diversificatie om de seizoensafhankelijkheid te verminderen

De bevordering van alternatieve vormen van toerisme en de diversificatie van het toeristisch aanbod vormen de belangrijkste uitdaging voor het kusttoerismebeleid. Diversificatie kan bijdragen aan het aantrekkelijker maken van de kustbestemmingen en deze boven het niveau

van het traditionele zon-zee-en-zandmodel te laten uitstijgen. Alternatieve vormen van toerisme kunnen helpen het seizoen te verlengen wat meerdere voordelen oplevert, waaronder:

- nieuwe bronnen van inkomsten die voor meer groei en werkgelegenheid zorgen;
- het verminderen van de ecologische, economische en sociale effecten en de belasting als gevolg van het feit dat het toerisme in een paar maanden van het jaar is geconcentreerd;
- het creëren van nieuwe activiteiten die het behoud en de ontwikkeling van het erfgoed van het gebied in kwestie ondersteunen.

Uit de ervaringen met het gebruik van de structuurfondsen komen enkele interessante oplossingen naar voren:

- een innovatieve strategie zou gericht moeten zijn op het bevorderen van een geïntegreerd toeristisch aanbod dat in staat is de kustlijn met het achterland en andere gebieden te verbinden;
- historisch erfgoed en cultureel toerisme zijn middelen om het toeristisch aanbod in kuststeden met een industrieel verleden te differentiëren en de identiteit en het eigen karakter van een bepaald gebied te veranderen door badplaatsen tot erfgoedsteden om te vormen;
- alternatieve vormen van toerisme (bijv. “zakelijk toerisme” dat met handelsbeurzen en conferenties op een ander klantenbestand is gericht) worden gepromoot;
- in regio's gekenmerkt door kernactiviteiten die traditioneel op “zon, zee en zand” waren gebaseerd, zijn inspanningen verricht om het toeristisch product tot een verfijnder aanbod te ontwikkelen, waaronder een scala aan vrijetijdsbestedingen en -producten met een hogere toegevoegde waarde zoals sport, gezondheidscentra en kuuroorden, golf, zeilen, seniorentoerisme, themaparken, vergaderingen, conferenties, enz.

Duurzame ontwikkeling vormt een van de belangrijkste beleidsprioriteiten

De structuurfondsen hebben op positieve wijze bijgedragen aan het verhogen van het milieubewustzijn en de verspreiding van de doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling in de ruimtelijke ordening, waarbij aan de kwestie van duurzame ontwikkeling algemene sectoroverschrijdende prioriteit wordt gegeven.

Als natuurbestemmingen zijn eiland- en kustgebieden de bestemmingen die het zwaarst worden getroffen door milieuveranderingen die door het klimaat zijn veroorzaakt, wat kan leiden tot de keuze voor een andere vorm van toerisme en activiteiten.

Om dit probleem aan te pakken stelt de Wereldorganisatie voor Toerisme (WTO) een evenwichtige benadering voor, gebaseerd op de beginselen van mitigatie (d.w.z. activiteiten die het aantal factoren die bijdragen aan klimaatverandering verminderen en daardoor de effecten daarvan verzachten) en adaptatie (d.w.z. het nemen van de nodige stappen om het hoofd te bieden aan de gevolgen van klimaatverandering).

Conclusies

Uit de resultaten van het literatuuronderzoek en de analyse van de casestudy's kwam vooral naar voren dat:

- tijdens de laatste programmeringsperiode de interventies op het gebied van kusttoerisme in het kader van de regionale operationele programma's aanzienlijke steun vanuit het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling hebben ontvangen;
- het verminderen van de seizoenseffecten, duurzame ontwikkeling en productdiversificatie de toekomstige uitdagingen voor de sector kusttoerisme zijn;
- het effect van de structuurfondsen op het kusttoerisme het duidelijkst is op het gebied van institutionele en capaciteitsopbouw;
- in de oude lidstaten het partnerschapsbeginsel een vaste component lijkt te zijn van zowel de programmering als de opzet van projecten, terwijl in de nieuwe lidstaten grootschalige betrokkenheid van belanghebbenden nog niet gebruikelijk is;
- door de interventies in het kader van het Cohesiebeleid de noodzaak voor een geïntegreerde benadering van het beheer en de planning van kustgebieden duidelijker onder de aandacht kwam, met name op het gebied van milieubescherming (kusterosie en biodiversiteit);
- nationale en regionale overheidsmiddelen de belangrijkste bijdrage leveren aan de gefinancierde interventies van de structuurfondsen, omdat het aantrekken van particuliere investeerders in de meeste regio's (met name in plattelandsgebieden) problematisch is;
- de kleine eilanden en ultraperifere regio's de gebieden zijn waar het effect van de structuurfondsen op de heropleving van de plaatselijke economie het grootst is;
- differentiatie van de aangeboden diensten de belangrijkste strategie is die wordt gebruikt om de seizoensafhankelijkheid van het toerisme te verminderen;
- de natuurlijke rijkdom van een gebied niet langer wordt gezien als een belemmering maar als iets dat het toeristisch aanbod verrijkt.

Aanbevelingen

Europese Commissie

Het EU-beleid voor de nieuwe programmeringsperiode dient gericht te zijn op:

- het integreren van interventies op het gebied van kusttoerisme die worden gefinancierd vanuit de structuurfondsen in bredere kaders, met name het maritiem beleid, de strategie voor geïntegreerd beheer van de kustzones, het trans-Europees vervoersnet, en het milieubeleid Natura 2000;
- het ontwikkelen van een geïntegreerde aanpak voor het algemene beheer van interventies die onder verschillende beleidsterreinen vallen maar gericht zijn op kustgebieden;
- het bevorderen van beoordelings- en toezichtswerkzaamheden om de toepassing van het duurzaamheidsbeginsel bij de interventies op het gebied van kusttoerisme te controleren.

Lidstaten en kustgebieden

De besluitvormers op nationaal en regionaal niveau dienen:

- een verschuiving te stimuleren van materiële infrastructurele investeringen in “place-making” activiteiten naar de diversificatie van producten en diensten door middel van “place-shaping” activiteiten. Dit kan worden gerealiseerd door:
 - het traditionele product “zon, zee en zand” aan te vullen met vrijetijdsbestedingen die met de zee te maken hebben (bijv. vissen of duiken);
 - themaroutes en –paden te creëren die gericht zijn op het ontdekken van het regionale erfgoed van het achterland (bijv. gastronomie);
 - steden en nederzettingen met een industrieel verleden in toeristische bestemmingen te veranderen door de architectuur en culturele bijzonderheden ervan te promoten;
 - de mogelijkheid te overwegen tot het aanbieden van gespecialiseerde diensten en accommodatie om zakenreizigers te trekken;
- te investeren in de zichtbaarheid, het profiel en de resultaten van de projecten, teneinde de houding van de particuliere sector te veranderen zodat deze in plaats van begunstigden van overheidsfinanciën langetermijninvesteerdere worden (publiek-privaat partnerschap);
- de toeristische sector vanuit een mondiaal perspectief te bezien om de groeiende concurrentie van goedkope niet-Europese bestemmingen het hoofd te bieden;
- de ontwikkeling van de toeristische infrastructuur en faciliteiten te integreren met milieubeschermingsmaatregelen;
- opleidingsprogramma's te ontwikkelen teneinde over voldoende geschoolde arbeidskrachten te beschikken om de toegenomen complexiteit en verscheidenheid van de toeristische sector het hoofd te kunnen bieden.

